

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio LXXVII. De fraude, quæ committitur in emptionibus, &
venditionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

maledixit siculneam in significationem Iudae. Ter-
tio modo, ordinatur creatura irrationalis ad ratio-
nalem per modum continentis, scilicet temporis,
vel loci: & sic maledixit Iob diei natiuitatis sue pro-
pter culpam originalem, quam nascendo contra-
xit, & propter sequentes penalitates. Et propter hoc
etiam potest intelligi David maledixisse montibus
Gelboe, ut legitur 2. Regum 1. scilicet propter caedem
populi, quae in eis contigerat. Maledicere autem
motus irrationalibus, in quantum sunt creaturae
Dei, est peccatum blasphemiae: maledicere autem
secundum se consideratis est orisum, & vanum,
& per consequens illicitum. Et per hoc patet respō-
sio ad obiecta.

ARTICVLVS. III.

Utrum maledicere sit peccatum mortale.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod
maledicere non sit peccatum mortale. Au-
gustinus enim in homilia de igne purgatorio, nu-
merat maledictionem inter leuia peccata: haec autē
sunt venialia: ergo maledictio non est peccatum
mortale, sed ueniale.

¶ Praeterea: quae ex leui motu mentis procedūt, nō
videntur vniuersaliter esse peccata mortalia: sed
interdum maledictio ex leui motu procedit, ergo
maledictio non est peccatum mortale.

¶ Praeterea: Grauius est malefacere, quam maledicere:
sed malefacere non semper est peccatum mortale:
ergo multo minus maledicere.

SED CONTRA. Nihil excludit a regno Dei, nisi
peccatum mortale: sed maledictio excludit a regno
Dei, secundum illud 1. ad Corinth. 6. Neque male-
dici, neque rapaces regnum Dei possidebunt, ergo
maledictio est peccatum mortale.

RESPOND. Dicendum, quod maledictio, de qua
nunc loquimur, est per quam pronūtiatur malum
contra aliquem vel imperando, vel operando. Vel-
le autem, vel imperio mouere ad malū alterius, se-
cundum se repugnat charitati, qua diligimus proxi-
mum, uolentes bonum ipsius: & ita secundum suū
genus est peccatum mortale, & tāto grauius, quāto
personam, cui maledicimus, magis amare, & reuer-
teri tenemur. Vnde dicitur Leui. 20. Qui maledixe-
rit patri suo, & matri morte moriarur. Contingit ta-
men uerbum maledictionis prolatum, esse peccatū
ueniale, vel propter paruitatem mali, quod quis
alteri maledicendo, imprecatur: vel etiam propter
affectum eius, qui profert maledictionis uerba, dū
ex leui motu, uel ex ludo, aut ex surreptione aliqua,
talia uerba profert, quia peccata uerborū maxime
ex affectu pensantur, ut supra dictum est. * Et per
hoc patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS IIII.

Utrum maledicere sit grauius peccatum, quam detractio.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod maledi-
ctio sit grauius peccatum, quam detractio. Maledi-
ctio enim uidetur esse blasphemia quaedam, ut
patet per id, quod dicitur in Canonica Iudae, quod
cum Michael archangelus cum diabolo disputans,
altercatur de Moyfi corpore, non est ausus iudi-
cium inferre blasphemiae: & accipitur ibi blasphe-
mia pro maledictione, secundum glossam. * blasphe-
mia autem est grauius peccatum, quam detractio.

A ergo maledictio est grauior detractio.

¶ 2. Praeterea. Homicidium est detractio grauius, ut su-
pra dictum est: sed maledictio est par peccato ho-
miciidij, dicit enim Chrysostomus, super Matth. Cum
dixeris, Maledic ei, & domum euerte, & omnia pe-
rire fac, nihil ab homicida differt: ergo maledictio
est grauior, quam detractio.

¶ 3. Praeterea. Causa praeminet signo: sed ille qui maledi-
cit, causat malum suo imperio: ille autem qui de-
trahit, solum significat malum iam existens: grauius
ergo peccat maledicus, quam detractor.

SED CONTRA est, quod detractio non potest
bene fieri: maledictio autem fit bene, & male, ut ex
dictis patet: ergo grauior est detractio, quam ma-
ledictio.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut in primo ha-
bitū est, duplex est malum, scilicet culpe, & pena.
Malum autem culpae peius est, ut ibidem ostēsum est:
unde dicere malum culpae peius est, quā d. cere
malum pena: idem modo sit idem modus dicēdi,
Ad contumeliosum ergo, & surronē, & detracto-
rē, & etiā derisorem pertinet dicere malum culpae:
sed ad maledicentem, prout nunc loquimur, perti-
net dicere malum pena, non autem malum culpae,
nisi forte sub ratione pena. Non tamē est idem mo-
dus dicēdi: nā ad praedicta quatuor uitia pertinet
dicere malum culpae solum enunciando. Per ma-
ledictionem uerō dicitur malum pena uel causando
per modum imperij, uel optando. Ipsi autem enun-
tiatio culpae peccatum est, in quantum aliquod nocu-
mentū ex hoc proximo inferitur. Grauius autem est
nocumētum inferre, quā nocumētum desidera-
re: ceteris paribus: unde detractio secundum com-
munem rationē grauius peccatum est, quā ma-
ledictio simplex desiderij exprimens. Maledictio uerō
quae fit per modum imperij, cum habeat rationē
causae, potest esse detractio grauior, si maius no-
cumētum inferat, quā sit denigratio fame: uel leuior,
si minus. Et haec quidem accipienda sunt secundum
ea, quae per se pertinent ad rationem horum uitiosū.
Posiunt autem, & alia per accidens considerari, quae
praedicta uitia uel augent, uel minuunt.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod maledi-
ctio creaturae, in quantum creatura est, redundat in
Deum, & sic per accidens habet rationem blasphe-
mie: non autem si maledicatur creaturae propter
culpam. Et eadem ratio est de detractioe.

AD SECVDVM dicendum, quod sicut dictum
est, * maledictio uno modo includit desiderium
mali. Vnde si ille qui maledicit, uelit malum occi-
sionis alterius, desiderio non differt ab homicida:
differt tamen, in quantum actus exterior aliquid
adiicit uoluntati.

AD TERTIVM dicendum, quod ratio illa procedit
de maledictione, secundum quod importat
imperium.

E QVAESTIO LXXVII. ¶ Super questio. 77.

De fraudulentia, quae committitur in emptioibus, & uenditionibus, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de peccatis, quae sunt circa uolūtarias commu-
tationes. Et primō de fraudulen-
tia, quae committitur in emptio-
nibus, & uenditionibus. Secūdo,
de usura, quae fit in mutuis. Circa
Secunda Secunda S. Thomae.

IN principio intro-
ductionis q. 77. u-
bi redditur pro cau-
sa, quare de solis his
duobus uitis com-
mutationum uolun-
tariarum, hoc est, de
fraudentia, & usi-
ra tractandum est,
scilicet quia circa a-
lias uoluntarias com-
mutationes non in-
ueniuntur aliqua spe-
cies

* q. 77. art. 1.
Homil. 20. in
Ma. c. inter
medium &
finem. 1.

Art. 8. huius.
quest.
l. par. q. 48.
ar. 5
i. p. q. 48. ar.
6.

Ar. preced.

Ties peccati, quæ distinguuntur a rapina, vel furto dubiū occurrir, **F** unde distinctione habet specificā a furto, fraudulencia in venditione, & emptione. Et est rō dubii, tum qā hmoi acceptio aut sit sciēte dño inuito, aut nō. Si sciēte, nō est fraudulencia, sed rapina. Si nesciēte, est furtū, qd̄ est occulta rei alienæ acceptio. tū qā si-

alias enim commutationes uoluntarias, non inuenitur aliqua species peccati, quæ distinguatur à rapina, uel furto.

Circa primū quaruntur quatuor.

¶ Primò, De iniusta venditione, ex parte pretii, lutrum liceat aliquid vèdere plus, quā ualeat.

¶ Secundò, De iniusta venditione ex parte rei uendite.

¶ Tertio, Vtrum venditor teneatur dicere vitium rei uendite.

¶ Quarto, Vtrum licitum sit aliquid negotiando plus uendere, quā emptum sit.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum licite aliquis possit uendere rem plus, quā ualeat.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt, q̄ aliquis licite possit vèdere rem plus, quā ualeat. Iu-

stum. n. in commutationibus humana vitæ secundū leges ciuiles determinatur, sed scilicet in casu licitum est emptori, & uenditori, ut seiniuem decipiant: quod quidem fit, inquantū uenditor plus uedit rē q̄ ualeat, emptor aut minus, q̄ ualeat. ergo licitū est, quod aliquis uendat rem plus quā ualeat.

¶ 2. Prat. Illud quod est omnibus comune, uidetur esse naturale, & non esse p̄tū: sed sicut Aug. refert 13. * de Tri. dictū cuiusdā Mimi fuit ab oib̄ acceptatum, Vili uultis emere, & care uendere: cui etiā consonat, qd̄ dicitur Prouer. 20. Malum est, malū est, dicit om-

Ad hoc dicit, q̄ di f̄i c̄i o i i n i i u s t i t i a, q̄ f̄i i n e m p t i o n i b̄ & u e d i t i o n i b̄, à r a p i n a, & f u r t o e x m u l t i s m a n i f e s t a e s t. P r i m o e x h o c, q̄ i n i u s t i t i a h m o i c o m u n i t e r s e d o l o t e, l e u f r a u d u l e n t e r: v n d e & f r a u d u l e n t i a n o m i n a t, qd̄ nō e s t d e r o n e f u r t i, a u t r a p i n a. S e c u n d o, q̄ a c c e p t i o i n i u s t a h i c f i t q u o d a m o d o i n u i t o, & q u o d a m o d o u o l e n t e d n o: i n f u r t o a u t e s t r a p i n a f i t a c c e p t i o d n o i n u i t o s i m p l i c i t e r: q m i n e m p t i o n e, & u e d i t i o n e i n i u s t a, u t r a q u e p a r s u o l u n t a r i a d a t a l i e r i q u o d s u u m e s t, & s i c e s t i b i a l i q u o m o d o u o l u n t a r i u m: s e d g a p a r s d e c e p t a n o d a t e r, s i s c i e r e f d e c e p t a m, i d e o e s t e t i a m i b i i n u o l u n t a r i u m. F u r t u a u t, a l i e r a p i n a p a t i e n s n o a g i t a d t r a n s l a t i o n e m r e i s u a a s e, s e d t a t u m o p a t i u r.

Tertio, qā huiusmodi iniustitia cōmuniter se habet ad sciētia, & ignorantiam patiens. Accēptio aut tam furtiua, quā rapinae determinata est: qā rapina rē in manifesto, furtū in occulto accipit.

¶ Ad primam ergo obiectionem in oppositū dicitur, q̄ acceptio in uenditione iniusta sciēte domino, sed p̄ ignorantia patiente, non est rapina: quia non est uolentia ibi, nec furtum, quia fit sciēte, & uolente, quodammodo dño: sed est speciale uitium, de quo nunc tractamus. Accēptio uerò, quæ fit ignorante parte, non est furtum, sed claudit in se fraudem participatam, & rēdit non ad inferendā passionē simpliciter ut furtiua, sed passionem quodammodo proueniētem a patiente, ut prædictū est.

¶ Ad finē dī, q̄ appellacione furti, & rapinæ in proposito intelligi possunt omnia enumerata uicia: quia author intendit, q̄ p̄ alias commutationes uoluntarias non oportet de aliquo alio uicio tractare, sed sufficit tractare de enumeratis. Constat autem ex litera, q̄ iam enumerauerat fraudulenciam, & uisuram: unde scitur qā tractatum est de furto, non oportet per alias commutationes species iter tractare de furto interueniente in illis, ut si quis furef pignus aut depositū: ita quia tractandum est de fraudulencia in præcipua sua materia, i. emptione, & uenditione, non est opus tractare de illa interueniente in pignoris, aut depositis. Non intendit ergo author, q̄ in aliis commutationibus uoluntariis fraudulencia sit furtum, aut rapina: in emptionibus uerò, & uenditionibus sit speciale uicium, sed q̄ per alias commutationes uoluntarias non est tractandū de aliquo speciali uicio: quia in his duobus, i. fraudulencia, & uisura adiunctis superius tractatis, scilicet furto, & c. non restat ali qua uici species tractanda in commutationibus uoluntariis.

4. di. 17. q. 2. artic. 1. q. 1. cor. Et quo. 3. arti. 2. cor. & 10.

Lib. 19. ca. 3. paulo a pri. 202-3.

In a. 1. q. 77. dubiū occurrir, An inuiliū primum communitur uendi solet absolute in tali loco. Si in tali loco inuenitur, pura, cū altro offerit in habitatione.

nis emptor, & cū recesserit, gloria tur, ergo licitū est aliqd̄ carius uèdere, & uilius emere, quā ualeat. **¶** 3. Prate. Non uf̄ esse licitum, si ex cōuentione agatur id, qd̄ fieri debet ex debito honestatis: sed cū dū Philo. in 8. Ethic. * in amicitia utilis recompenſatio fieri debet s̄m utilitatem, quam cōsecutus est ille, q̄ beneficiū suscepit, quæ quidē quadoq̄ ex cedit ualorē rei dātæ: sicut contigit cum aliquis multum realiquo indiget uel ad periculum euitandū, uel ad aliquod cōmodum cōsequendū: ergo licet in cōtractu emptionis, & uenditionis aliquid dare p̄ maiori pretio, quā ualeat.

SED CONTRA est, quod dicitur Matth. 7. Omnia quæcūq̄ uultis ut faciant uobis homines, & nos facite illis: sed null⁹ uultisibi rē uèdi cari⁹, q̄ ualeat rē nullus debet alteri uèdere rē cari⁹, q̄ ualeat.

RESPON. Dicendū, q̄ fraudē adhibere ad hoc, q̄ aliquid plus iusto pretio uèdat. omnino peccatū est, inquirū aliquid decipit proximiū in dānum ipsius. Vnde & Tullius dicit in lib. * de Offic. Tollēdū est igit̄ in rebus cōtrahēdis omne mendaciū: non licitatur uenditor, nec qui cōtra le licitetur, emptor apponet. Si autē frus deficiat, tunc de emptione, & uenditione dupliciter loqui possumus. Vno modo secundū se, & secundum hoc emptio, & uenditio uf̄ esse introducta pro communi utilitate utriusq̄, dū scilicet unus indiget re alterius, &

tabilis pretii respectu pretii communitur rebus: Panus iste à mercatoribus communitur uenditoribus: qui ulro offero, & quero emptorem, non magis q̄ hi dare plus, quā s̄o. & sic uendere p̄ se pro aliq̄ quā communitur ualer̄ emittur̄ quibus apparetur uitas consurgit. Nam modus uendendi, scilicet uendere quære emptorem, manifeste in x̄līmacione uenditorum uenalem, v̄l uenere namque mereantur, p̄ se pro tertia parte. Et si pretia rērum decemantur q̄ aſſimantur ab hominibus, consuequens uulgentur: vendendi racionabiliter minuat de pretio communitur venditorum modus uendendi rēducitur in quantum uenditoribus: si autē uoluntate hoc faciant, ut patet: & in his casibus, quibus bona pauperum debito rē, aut in pecunia, uenduntur plus danti: illo modo venditoris hoc dampnum sustinet pauper, quia non habet unde uas saltem pro tunc. Patet etiam in his, que per uenduntur, ab illis qui ementur ad tempus, non ubi ut statim uendēnt, ut pecuniam haberent tunc uendit hoc quia non inueniunt qui eis emunt. Tria sunt in iusto pretio emunt mille, hodie dant: uidebunt q̄ minus, prout possunt. Stat ergo difficultas in hoc uendendi, an causa uendendi, an uirumque, an rēmeritū, penſandū. Hec de primo.

Quò ad secundum sero; q̄ in huiusmodi casibus licet emptione, & uenditione, non q̄

siue per accidens, puta donationem admittam, dicendo, qd venditor per limitur donare, & huiusmodi, tum quia hoc non est verum, sicut nec in usurariis sine necessitate aliqua quis accipiat mutuum sub yfura, praesumitur donare: tum quia iustus quatuor non donum in emptioibus, & venditionibus. Et hoc bene nota, de illis dicitur...

conuersio, sicut patet per Philosophum in 1. Polit. * Quod autem pro communi yfilitate inducitur, est non debet esse magis in grana me vnus, quam alterius: & ideo debet secundum equalitatem rei inter eos contra tractum institui. Quasitas autem rei, quae in vsum hominis venit, mensuratur secundum pretium datum, ad quod est inuentum nummima, vt dicitur in 5. Ethic. * Et ideo si pretium, vel excedat quantitatem valoris rei, vel conuerso, res excedat pretium, tollitur iustitia equalitas: & ideo carius vendere, vel vilius emere, quam valeat, est secundum se iniustum, & illicitum. Alio modo possumus loqui de emptione & venditione, secundum quod per accidens credit in vtilitate vnus, & detrimentum alterius, puta, cum aliquis multum indiget habere rem aliquam, & alius laditur, si ea careat. Et in tali casu iustum pretium erit, vt non solum respiciatur ad rem, quae venditur, sed ad damnum, quod venditor ex venditione incurrit. Et sic licite poterit aliquis vendi plus, quam valeat secundum se, quamuis non vendatur plus, quam valeat habentem. Si vero aliquis multum inuictur ex re alterius, quam accepit, ille vero qui vendit, non damnificatur caendo re illa, non debet eam superuendere: quia utilitas, quae al-

ter acere fecit, non est ex venditione, sed ex conditione emētis. Nullus autem debet vendere alteri, quod non est suum, licet possit ei vendere damnum, quod patitur: ille tñ, qui ex re alterius accepta multum inuatur, potest propria sponte aliquid uedenti supererogare, qd pertinet ad eius honestatem. AD PRIMUM ergo dicendum, qd sicut supra dicitur: Lex humana populo datur, in quo sunt multi a uirtute deficientes, non autem datur solum uirtuosis. Et ideo lex humana non potuit prohibere quicquid est contra uirtutem: sed ei sufficit, ut prohibeat ea, quae destruant hominum conuictum: alia uero habeat quasi licita, non quia ea approbet, sed quia ea non punit. Sic ergo habet quasi licitum poenam non inducens, si absque fraude uenditor rem suam superuendat, aut emptor uilius emat, nisi sit nimius excessus: quia tunc etiam lex humana cogit ad restituendum, puta si aliquis sit deceptus ultra dimidiam iusti pretij quantitatem. Sed lex diuina nihil impunitum relinquit, quod sit uirtuti contraarium: unde secundum diuinam legem illicitum reputatur, si in emptione, & uenditione non sit equalitas iustitiae obseruata. Et tenetur ille qui plus habet, recompensare ei, qui damnificatus est,...

Quia igitur pecunia emptorum nunc rationabilis causa est notabilis diminutionis pretij a pretio communi expectantem emptores. ideo iustum pretium censendum est id, quod iustitiam nunc potest, facta promulgatione rei, uenalis, peccata uedendo fit causa penuria emptorum, quamuis sit notabiliter minus, quam pretium, quod communitur currit apud expectantes emptores. Et licet hoc ex dicta ratione ostensa clarum uideatur, manifestatur tamen ex conuictum acciditibus reputatis iustis. Videmus, qd post bella, & deualtatas vrbes, habentes domos, nec potentes expectare emptores, qui copiosius rebus, & resecta vrbe erunt, vendunt pro mille domos ualentes quatuor milia, si calus hic non esset. Et iustum pretium di mille: quia hodie non inuenit emptorem, qui emat plus, nisi a mercatoribus in fine mundinarum, quia nolit expectare futuros emptores post mundinas emuntur educta merces multo uilius, quam illis diebus communitur ualebant. Et hinc cessantibus fraudibus, & coactione, si per penuria emptorum nunc iustum uenditur, quantum inuenitur ab emptoribus nunc, & coeter scitur re tale esse uenalem nunc, iusto pretio uedunt, & emat quacunque ex causa quis uedat, quantumcumque expectantes craftinu emptore communitur longe plus uendunt.

Et si obiciatur, quod paucitas emptorum oritur ex hoc, quod homines estimant huiusmodi emptorem esse iniustum. Respondetur primo, quod hoc non constat. Secundo, quod stultorum infinitus est numerus, & pauci sunt adeo timorati: unde non uideatur causa ista probabilis. Tertio, quod apparet manifeste in substantatione, etiam sine curia auctoritate, non deesse emptores. Videtur autem probabilis ratio defectus emptorum: quia pauci sunt qui egeant tunc re illa, & habeant tunc paratam pecuniam ad emendum haec. Et haec de secundo. Quod ad tertium scito, quod ex hac conclusione, iustum pretium rei est illud, quod nunc potest inueniri ab emptoribus, praesupposita communi notitia, & remota omni fraude, & coactione, &c. soluantur multae quaestiones. scilicet de ementibus ab vltro offerentibus, siue subastando intercedente, aut non intercedente curia: & de ementibus ab his, qui recedere uolunt, nec amplius ibi expectare: vel ab his, qui necessitate ducti expectare nequeunt emptores, & alia huiusmodi, &c. Apparet quoque, ex hac eadem radice, qd facientes monopolium, vt pretium, prout uolunt, imponant, iniustissimi sunt: qm cogunt ex hac homines plus soluere, quam communitur venderent, si huiusmodi monopolium non esset, sicut coguntur soluere yfuras egentes pecuniis, & non inuenientes mutuum sine yfura: unde tenentur ad restitutionem totius summae ex e lentis pretium quoa ualeret, si non esset huiusmodi monopolium. Tenentur autem restituere his, a quibus extorsuerunt: nec solum ipsi tenentur restituere, sed domini concedetes hoc, & reliqui, qui sunt causa huiusmodi iniustae acceptationis. Ad rationem autem in oppositum, scilicet quia huiusmodi ueditio ex indigentia non est uoluntaria simpliciter, sed semiuolenta, sicut projectio mercium in mare. Respondetur, quod licet huiusmodi ueditio habeat aliquid admittum de inuoluntario quo ad causam uenditionis, est tamen simpliciter, & absolute uoluntaria. Regulare autem est, quod si iusto pretio res uenditur, nihil nocet...

Secunda Secundae S. Thomae. Z 3 cont.

1. 2. q. 96. artic. 2.

commutationi, qm causam inuoluntaria fit venditio, vt patet in eo, qui necessitate indigentia ductus, vendit a prouis habitum agrum, iusto in pretio, & similibus: vnde si iustum est pretium; quod diximus, nihil obstat huiusmodi admittio voluntarij, &c.

In eodem articulo dubium occurrit quia vendere aliquid, puta agrum, vel domum cum pacto de retrovendendo, & etiã cũ pacto, q interim, q retrovendatur, locet ipsi eidẽ primo venditori, est licitum, vt cõmunis obseruatia testatur, si sint iusta pretia. Et tñ conitay, q in hoc casu res venditur plus, quã valeat: quia si valet mille, venditur pro mille, & p obligatione ad retrovendendũ, quã obligationem coltat esse estimabilem pecunia, non minus, q obligationem ad renunciantium, quam pecunia equalere dicit author inferius in q. seq. artic. 2. ad 4. est ergo licitũ vendere rem plus, q valet.

Ad hoc dicitur, q in huiusmodi cõtractibus non vendit res plus, quã valet pp. duo. Primo, quia cõmuniter res, que sic venduntur, valent plus nõ absolute, sed venditori: quia ideo vult illud pactum, quia incommodum ex venditione incurrit. Respondeo ergo obligatione emetis ad retrovendendum, & locandũ, quantã valoris rei respectu huius. Et sic quia res valet mille, & quanti est incommoditas mea: ideo emitur pro mille, & obligatione ad vendendum, & locandũ. Secundo, quia cum ex iure positio fit rerum diuisio, & proprietas, consuetudo, quã iuris vim habet, efficit, vt pro nihilo habeatur hæc pacta in huiusmodi cõtractibus, & hoc ad obuiandum fraudibus vsurarum. Si enim ager valens mille, venditur octingentis cũ illis pactis in fraudem vsurarum, multum magis, quã venditio putaretur.

In calcẽ corporis eiusdem articuli nota illa verba: Ille qui ex re alterius accepta multum iuuatur, &c. Ex his namque apparet, q nũmularij habentes in depositum aliorũ pecunias, quibus utendo in exercitio suo licito multum iuuant, quamuis nõ teneant ex debito

Loco citato in argum.

si sit notabile damnum. Quod ideo dico, quia iustum pretium rerum non est punctualiter determinatum, sed magis in quadam estimatione consistit: ita quod modica additio, vel minutio non videtur tollere equalitatem iustitiã.

Ad secundum dicendum, quod sicut August. ibidem * dicit. Minus ille, vel seipsum inueniendo, vel alios experiendo, vili uelle emere, & care tenere, omnibus id credidit esse commune: sed quoniam reuera vitium est, potest quisque adipisci huiusmodi iustitiã, qua huic resistat, & vincat. Et ponit exemplum de quodam, qui modicum pretium de quodam libro propter ignorantiam postulanti, iustum pretium dedit. Vnde patet, q illud commune desiderium non est natura, sed vitij: & ideo commune est multis, qui per latam viam vitiorum incedunt.

Ad tertium dicendum, quod in iustitia commutativa consideratur principaliter equalitas rei: sed in amicitia vtilis, consideratur equalitas vtilitatis. Et ideo recompensatio fieri debet secundum vtilitatem perceptam: in emptione vero secundum equalitatem rei.

ARTICVLVS II.

Utrum venditio reddatur illicita propter defectum rei vendite.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod venditio non reddatur iniusta, & illicita propter defectum rei vendite. Minus enim cetera sunt pensanda in re, quã rei species substantialis: sed propter defectũ speciei substantialis non videtur reddi uenditio rei illicita, puta si aliquis argentum, uel aurum alchimicum pro uero, quod est utile ad omnes humanos usus, ad quos necessarium est argentum, & aurum, puta ad uasa, & ad alia huiusmodi; ergo multo minus erit illicita uenditio, si sit defectus in aliis.

¶ 2 Præterea. Defectus ex parte rei, qui est secundum quantitatem, maxime videtur iustitiã contrariari, quã in equalitate consistit: quantitas autem per mensuram cognoscitur. Mensura au-

tem rerum, quæ in usum hominum ueniunt, non sunt determinatæ, sed alicubi maiores, alicubi minores, ut patet per Philosophum in quinto Ethicorum: * ergo non potest euitari defectus ex parte rei uendite: & ita videtur, quod ex hoc uenditio non reddatur illicita.

¶ 3 Præterea. Ad defectum rei uendite pertinet, si ei conueniens qualitas deest: sed ad qualitatem rei cognoscendam requiritur magna scientia, quæ plerique uenditoribus deest: ergo non redditur uenditio rei illicita propter defectum.

Sed contra est, quod Ambrosius * dicit in lib. de Officijs Regula iustitiæ manifesta est, quod a vero non declinare uirum decet bonum, nec damno iniusto afficere quenquam, nec aliquid dolo annexere rei suæ.

Respondeo. Dicendum, quod circa rem, que uenditur, triplex defectus considerari potest. Vnus quidem secundum speciem rei: & hunc quidem defectum, si uenditor cognoscat in rem, quã uendit, fraudẽ committit in uenditione, unde uenditio illicita redditur. Et hoc est, quod dicitur contra quosdam Isai. Argentũ tuum uerum est in scoriã, uinũ tuũ mistũ est aqua. Quod enim permissum est, patitur defectũ quantitatis et speciem. Alius autem defectus est secundum quantitatem, quæ per mensuram cognoscitur: & ideo si quis scienter utatur deficienti mensura in uendendo, fraudem committit, & est illicita uenditio. Vnde dicitur Deut. 25. Nõ habebis in sacculo diuersã pondus, & maius, & minus: nec erit in domo tua modus maior, & minor: & postea subditur. Abominatur enim Dñs eum, qui facit hæc, & aduersatur omnem iniustitiã. Tertius defectus est ex parte qualitatis, puta si aliqd animal in firmum uendat quasi lanam: quod si quis scienter fecerit, fraudem committit in uenditione, unde est illicita uenditio. Et in omnibus talibus non solum aliquis peccat, iniustam uenditionem faciendo, sed etiam ad restitutionem tenetur. Si uero cognoscatur in re uendita fuerit, uenditor quidem nõ peccat, quia facit iniustam materialiter: nec eius

operatio est iniusta, ut ex supradictis patet: teneatur tamen cum ad eius notitiam pervenerit, damnum recompenare emptori. Et quod dictum est de venditore, etiam intelligendum est ex parte emptoris. Contingit enim quandoque venditorem credere rem suam esse minus pretiosam quantum ad speciem, sicut si aliquis vendat aurum loco auricalchi, emptor si id cognoscat, iniuste emit, & ad restitutionem tenetur: eadē ratio est de defectu qualitatis, & quantitatibus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aurum, & argentum non solum cara sunt propter utilitatem vaforum, quae ex eis fabricantur, aut aliorum huiusmodi, sed etiam propter dignitatem, & puritatem substantiae ipsorum. Et ideo si aurum, vel argentum ab alchymicis factum, veram speciem non habeat auri, & argenti, est fraudulenta & iniusta venditio: praesertim cum sint aliqua utilitates auri, & argenti veri, sicut naturalem operationem ipsorum, quae non conveniunt aut per alchymiam sofisticato. Sicut quod habet proprietatem laetificandi, & contra quaedam infirmitates medicinaliter iuvat. Frequētius etiam potest poni in operatione, & diutius in sua puritate permanet aurum verum, quam aurum sofisticatum. Si autem per alchymiam fieret aurum verum, non esset illicitum ipsum pro vero vendere: quia nihil prohibet artem uti aliquibus naturalibus causis ad producendum naturales, & veros effectus, sicut Aug. dicit 13. de Tri. de his, quae arte demonum sunt.

AD SECUNDUM dicendum, quod mensuras rerum venalium necesse est in diversis locis esse diversas propter diversitatem corporum, & inopia rerum: quia ubi res magis abundat, consueverunt esse maiores mensurae. In unoquoque tamen loco ad rectores civitatis pertinet determinare, quae sint iustae mensurae rerum venalium, pensatis conditionibus locorum, & rerum. Et ideo has mensuras publica auctoritate, vel consuetudine institutas praeterire non licet.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut Aug. dicit in 11. de civitate Dei, Pretium rerum venalium non consideratur secundum gradum naturae, cum quandoque plures vendatur unus equus, quam unus servus: sed consideratur secundum quod res in usum hominis veniunt. Et ideo non oportet

quod venditor, vel emptor cognoscat occultas rei venditae qualitates, sed illas solum, per quas reddit humanis visibus apta, puta, quod equus sit fortis, & bene currat: & similiter in ceteris. Has autem qualitates de facili venditor, & emptor cognoscere possunt.

ARTICVLVS III.

Utrum venditor teneatur dicere vitium rei venditae.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod venditor non teneatur dicere vitium rei venditae. Cum enim venditor emptorem ad emendum non cogat, videtur eius iudicio rem, quam vendit, supponere: sed ad eundem pertinet iudicium, & cognitio rei: non ergo videtur imputandum venditori, si emptor in suo iudicio decipitur, praecipitanter emendo absque diligenti inquisitione de conditionibus rei.

¶ 2. Praeterea. Stultum videtur, quod aliquis id faciat, unde eius operatio impediatur: sed si aliquis vitia rei vendendae indicet, impedit suam uenditionem. Unde Tull. in lib. de Offi. inducit quendam dicentem. Quid tam absurdum, quam si domini iussu ita praeco praediceret, Domum pestilentem vendo: ergo venditor non tenetur dicere vitia rei venditae.

¶ 3. Praeterea. Magis necessarium est homini ut cognoscat viam virtutis, quam ut cognoscat vitia rerum, quae venduntur: sed homo non tenetur cuiuslibet consilium dare, & veritatem dicere de his, quae pertinent ad virtutem, quamvis nulli debeat dicere falsitatem. ergo multo minus tenetur venditor vitia rei venditae dicere, quasi consilium dando emptori.

¶ 4. Praeterea. Si aliquis teneatur dicere defectum rei venditae, hoc non est nisi ut minuatur de pretio: sed quandoque diminueretur de pretio etiam absque vitio rei venditae propter aliquid aliud, puta, si venditor deferret triticum ad locum, ubi est carissima frumenti, sciat multos posse venire, qui deferant: quod si sciret ab eminentibus, minus pretium darent. Huiusmodi autem non oportet dicere venditorem, ut videtur: ergo par ratione nec vitia rei venditae.

SED CONTRA est, quod Ambrosius dicit in libro de Officiis. In contractibus vitia eorum, quae veniunt, prodi iubentur, ac nisi intimaverit venditor, quamvis in ius emptoris transferant, doli actione vacuantur.

RESPONDEO. Dicendum, quod dare alicui occasionem periculi, vel damni semper est illicitum, quamvis non sit necessarium, quod homo alteri semper det auxilium, vel consilium pertinens ad eius qualemcumque promotionem: sed hoc solum est necessarium in aliquo casu determinato, puta, cum alius eius curae subdatur, vel cum non potest ei per alium subveniri. Venditor autem, qui rem vendendam proponit, ex hoc ipso dat emptori damni, vel periculi occasionem, quod rem vitiosam ei offert, si ex eius vitio damnum, vel periculum incurrere possit. Damnum quidem, si propter huiusmodi vitium res, quae vendenda proponitur, minoris sit pretii: ipse vero propter huiusmodi vitium nihil de pretio subtrahat. Periculū

Secunda Secunda S. Thomae. 2 4 autem

se, vel per alium occultū defectū ei quae emit, quae est dñs rei: ut sic & seipsū servaverit indemem, & proximo occasione dānicā dñi alteri nō dederit. ¶ Tertū est in rñsone ad quartū, quod regulariter cōsiderat emptorē, & venditione pñū pñens, nō futurū, aut pñitū. In quibūsdā tñ cōtractibus, qñ. serat res suas servaturus, ut futuro tpe venderet, vel cū emit res futuro tpe assignandas, rō pretii futuri habetur par: extra de usuris, capit. Nauticanti, &c.

Quel. 2. artic. 10.

Super

lib. 3. parum ante mediū libri, in cap. cuius titulus est. In contractibus cōmuniū, q forma hōne sit, in fine illius.

Lib. 3. c. 180. parum a prin. com. 4.

vel 3003

autem, si propter huiusmodi vitium vsus rei redda-
 tur impeditus, vel noxius, puta, si aliquis alicui ven-
 dat equum claudicantem pro veloci, vel ruinosam
 domum pro firma, vel cibum corruptum, siue ve-
 nenosum pro bono. Vnde si huiusmodi vitia sint
 occulta, & ipse non detegat, erit illicita, & dolosa ve-
 ditio, & tenetur venditor ad damni recompensatio-
 nem. Si vero vitium sit manifestum, puta, si equus
 sit monoculus, vel cum vsus rei, etsi non competat
 venditori, potest tamen esse conueniens alijs, & ip-
 se propter huiusmodi vitium, subtrahat quantum
 oportet de pretio, non tenetur ad manifestandum
 vitium rei: quia forte propter huiusmodi vitium em-
 ptor vellet plus subtrahi de pretio, quam esset sub-
 trahendum. Vnde potest licite venditor indemni-
 tati suae consulere, vitium rei reticendo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod iudicium
 non potest fieri nisi de re manifesta. Vnusquisque
 enim iudicat secundum quod cognoscit, ut dicitur *
 in 1. Eth. Vnde si vitia rei, quae vendenda proponi-
 tur, sint occulta, nisi per venditorem manifestetur,
 non sufficienter committitur emptori iudicium:
 secus autem esset, si essent vitia manifesta.

AD SECUNDVM dicendum, quod non oportet quod ali-
 quis per praedictum vitium rei venditae praenuntiet: quia
 si praediceret vitium, exterreretur emptores ab emen-
 do, dum ignorarent alias conditiones rei, secundum
 quas est bona, & utilis: sed singulariter est dicendum
 vitium rei ei, qui ad emendum accedit, qui potest si-
 mul omnes conditiones adinuicem comparare bo-
 nas, & malas. Nihil enim prohibet rem in aliquo vi-
 tiosam, in multis alijs utilem esse.

AD TERTIVM dicendum, quod quamuis ho-
 mo non teneatur simpliciter omni homini dicere
 veritatem de his, quae pertinent ad virtutes: tenetur
 tamen in casu illo de his dicere veritatem, quando
 ex eius facto alteri periculum immineret in detri-
 mentum virtutis, nisi diceret veritatem: & sic est in
 proposito.

AD QUARTVM dicendum, quod vitium rei facit
 rem in praesenti esse minoris valoris, quam videat-
 ur: sed in casu praemisso in futurum res expectatur
 esse minoris valoris per superuentum negociato-
 rum, qui ab ementibus ignorantur. Vnde venditor,
 qui vendit rem secundum pretium quod inuenit,
 non videtur contra iustitiam facere, si quod futurum
 est, non exponat: si tamen exponeret, vel de pretio
 subtraheret, abundantioris esset virtutis, quamuis
 ad hoc non videtur teneri ex iustitiae debito.

I. lib. 1. ca. 7.
 tom. 5.

Opus 13. ca.
 3.

Hamil 38.
 in opere im-
 perato 2
 meo 10. 2.

Eodē loco.

¶ *Super Quaestione
 septuagesima septi-
 ma Articuli
 quartum.* **ARTICVLVS IIII.**
*Vtrum liceat negotiando, aliquid carius
 vendere, quam emere.*

IN ar. 4. eiusdem
 77. quae nota tria.
 Primum in corpore
 artic. ut scilicet scias
 discernere inter af-
 firmatione mali, &
 negotiatione boni.
 negotiatio namque
 propter lucrum est
 iniusta natura, quod
 non affirmatur de ea
 malum, sed negatur
 bonum. Non enim est
 secundum se mala,
 quia si talis esset, nul-
 la intentione posset
 esse licita. Neque etiā
 secundum se bona,

AD QUARTVM sic proceditur.
 Videtur, quod non liceat nego-
 tiando aliquid carius vendere, quam
 emere. Dicitur enim * Chrysostomus super Mat-
 21. Quicumque rem comparat, ut
 integrā, & immutatā vendendo
 lucraretur, ille est mercator, qui de
 templo Dei eicitur. & idem dicit
 Cassiodorus super illud Psal. 70.
 Quis non cognouit literaturam, uel
 negotiationem, secundum aliam literā,
 Quid, inquit, est aliud negotiatio,
 nisi vilius comparare, & carius
 velle distrahere? & subdit, * Ne-

gotiatores tales. Dominus iussit eicci
 de templo; sed nullus eicitur de
 templo, nisi per aliquod peccatum.
 ergo talis negotiatio est peccata.
 ¶ 2. Præter. Contra iustitiam est, quod
 aliquid rem carius vendat, quam
 valeat, vel iustitiam emat, ut ex dictis
 apparet: sed ille qui negotiando
 rem carius vendit, quam emat,
 necesse est, quod vel iustitiam emat,
 ualeat, uel carius vendat, ergo hoc
 sine peccato fieri non potest.
 ¶ 3. Præter. Hieron. dicit, Negotia-
 torem clericum ex inopie diuitie
 ex ignobili gloriosum, quasi quā
 dam pestem fuge: non autem ne-
 gotiatio clericis interdicitur esse
 detur, nisi propter peccatum. ergo
 negotiatio aliquid vilius emere,
 & carius vendere est peccatum.

SED CONTRA est, quod Aug-
 dicit super illud Psal. Quoniam
 non cognouit literaturam: Nego-
 tiator auidus acquirendi, pro dā-
 no blasphematur, per pretium rerum
 mentitur, & peccat: sed haec vitia
 hominis non sunt artis, quae sine his
 vitijs agi potest, ergo negotiatio lic-
 tum se non est illicitum.

RESPONDEO. Dicendum,
 quod ad negotiatores pertinet cō-
 mutationibus rerum insistere. Vt
 autem Philosophus dicit in primo Po-
 litico, duplex est rerum commu-
 tatio. Vna quidem quasi natura-
 lis, & necessaria, per quam sit cō-
 mutatio rei ad rem, uel rerum, &
 denariorum propter necessitatem
 uitae: & talis commutatio non p-
 prie pertinet ad negotiatores, sed
 magis ad economicos, uel politi-
 cos, qui habent prouidere uel
 domui, uel ciuitati de rebus ne-
 cessarijs ad uitam. Alia uero com-
 mutationis species est uel dena-
 riorum ad denarios, uel quarum
 cumque rerum ad denarios, non
 propter res necessarias uitae, sed
 propter lucrum querendum.

Et haec quidem negotiatio proprie
 videtur ad negotiatores pertine-
 re, secundum Philosophum. Prima
 autem commutatio laudabilis
 est, quia deseruit naturali ne-
 cessitati. Secunda autem iustitiam
 tuperatur, quia quantum est de se
 deseruit cupiditati lucri, quae ter-
 minum nescit, sed in infinitum ten-
 dit. Et ideo negotiatio secundum
 se considerata quaedam turpitu-
 dinem habet, in quantum non
 importat de sui ratione finem ho-
 nestum, uel necessarium. Lucrum
 tamen, quod est negotiationis fi-
 nis, etsi in sui ratione non impor-
 tet aliquid honestum, uel necessa-
 rium, nihil tamen importat de sui
 ratione uitiosum, uel iustitiam cō-
 trarium. Vnde nihil prohibet

lucrum ordinari ad aliquem finem necessarium, vel etiam honestum. & sic negotio licita reddetur. Sicut cum aliquis lucrum moderatum, quod negociando querit, ordinat ad domus sine sustentationem, vel etiam ad subueniendum indigentibus: vel etiam cum aliquis negociationi intendit propter publicam utilitatem, ne scilicet res necessarie ad vitam patrie defint, & lucrum expetit non quasi sine, sed quasi stipendium laboris.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uerbu Chrysofost. est intelligendum de negociatione, secundum quod ultimum finem in lucro constituit: quod precepte videtur, quando aliquis rem non immutatam carius vendit. Si enim rem in melius mutata carius uendat, videtur premium sui laboris accipere: quamuis & ipsum lucrum possit licite intendi, non sicut ultimum finis, sed propter alium finem necessarium, & honestum, ut dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod non quicumque carius uendit aliquid, quam emerit, negociatur, sed solum qui ad hoc emit, ut carius uendat. Si autem emit rem non ut uendat, sed ut teneat, & postmodum propter aliquam causam eam uendere uelit, non est negociatio, quamuis carius uendat. Potest enim hoc licite facere, uel quia in aliquo rem meliorauit: uel quia pretium rei est mutatum secundum diuersitatem loci, uel temporis: uel propter periculum, cui se exponit, transferendo rem de loco ad locum, uel etiam fieri faciendo. Et secundum hoc nec emptio, nec uenditio est iniusta.

AD TERTIUM dicendum, quod clerici non solum debent abstinere ab his, que sunt secundum se mala, sed etiam ab his, que habent speciem mali. Quod quidem in negociatione contingit, tum propter hoc, quod est ordinata ad lucrum terrenum, cuius clerici debent esse contemptores: tum etiam propter frequentia negociatorum uitia, quia difficulter exiit negociator a peccatis laborum, ut dicitur Eccles. 26. Est & alia causa, quia negociatio nimis implicat animum secularibus curis, & per consequens a spiritualibus retrahit. Unde Apostolus dicit 2 ad Timoth. 2. Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus, licet tamen clericis uti prima commutationis specie, que ordinatur ad necessitatem uitae emendo, uel uendendo.

QVAESTIO LXXVIII.

De peccato usure, quod committitur in mutuis, in quatuor articulo s diuisa.

DEINDE considerandum est de peccato usure, quod committitur in mutuis.

Et circa hoc queruntur quatuor.

Primo, Vtrum sit peccatum accipere pecuniam in pretium pro pecunia mutuata, quod est accipere usuram.

Secundo, Vtrum liceat pro eodem quacumque utilitatem accipere, quasi in recompensationem mutui.

Tertio, Vtrum aliquis restituere teneatur id, quod de pecunia usuraria iusto lucro lucratus est.

Quarto, Vtrum liceat accipere mutuo pecuniam sub usura.

Super quaest. 78. articulum primum.

In articulo 1. q. 78. dubium occurrit circa rationem littere, qua probatur usura esse peccatum. Arguunt enim quidam, quod rationes non sint efficaces: quia falsum est, quod in huiusmodi rebus mutabilibus non differat usus a substantia rei, quoniam in omnibus differt, sicut operatio a natura. Et quia ratio illa, quod pecunia est principaliter pro negociatione, non habet locum in aliis mutabilibus, puta uino, tritico, &c. Non concludit igitur efficacia littera intentum. Ad hoc dicitur, quod ueritas obiectio procedit ex minori intellectu li-

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum accipere usuram pro pecunia mutuata sit peccatum.

AD PRIMUM sic proceditur. Vbi, quod accipere usuram pro pecunia mutuata non sit peccatum. Nullus enim peccat ex hoc, quod sequitur exemplum Christi: sed Dominus de seipso dicit, Luc. 19. Ego ueniens cum usuris exegissem illam, scilicet pecuniam mutuata: ergo non est peccatum accipere usuram pro mutuo pecunie.

¶ 2 Præterea. Sicut dicitur in Psalm. 18. Lex Domini immaculata, quia speculatum prohibet: sed in lege diuina conceditur aliqua usura, sicut in illud Deut. 23. Non fenerabis fratri tuo ad usuram pecuniam, nec fruges, nec quamlibet aliam rem, sed alieno: & quod plus est, etiam in premium repromittitur pro lege seruata, sicut in illud Deut. 28. Fenerabis gentibus multis, & ipse a nullo foenus accipies: ergo accipere usuram non est peccatum.

¶ 3 Præterea. In rebus humanis determinatur iustitia per leges ciuiles: sed secundum eas conceditur usuras accipere: ergo non videtur esse illicitum.

¶ 4 Præterea. Prætermittere consilia non obligat ad peccatum: sed Luc. 6. inter alia consilia ponitur. Date mutuum, nihil inde sperantes. ergo accipere usuram non est peccatum.

¶ 5 Præterea. Pretium accipere pro eo, quod quis facere non tenetur, non uis esse secundum se peccatum: sed non in quolibet casu tenetur pecuniam habens eam proximo mutuare: ergo licet ei aliquando pro mutuo accipere pretium.

¶ 6 Præterea. Argentum monetatum, & in uasa formatum, non differt specie: sed licet accipere pretium pro uasis argenteis accommodatis: ergo etiam licet accipere pretium pro mutuo argenti monetati: usura ergo non est secundum se peccatum.

¶ 7 Præterea. Quilibet potest licite accipere rem, quam ei dominus rei uoluntarie tradit: sed ille, qui accipit mutuum, uoluntarie tradit usuram: ergo ille, qui mutuatur, licite potest accipere.

SED CONTRA est, quod dicitur Exo. 22. Si pecuniam mutuum dederis populo meo pauperi, qui habitat tecum, non urgebis eum quasi exactor, nec usuris opprimes.

RESPON. Dicendum, quod accipere usuram pro pecunia mutuata, est sicut in iniustum: quia uenditur id quod non est, per quod manifeste inæqualitas constituitur.

tere. Et prima quidem, nam quod usus, & res differant, uel non differant, dupliciter intelligi potest. Primum sicut esse nature: & hoc est extra propositum. Secundo in ordine ad commutationes: & hoc est ad positum, ubi de iustitia, & iniustitia commutationum tractatur. Licet ergo in esse nature vinum, & usus vini, puta bibere distinguantur, in ordine tamen ad commutationes pro eodem computatur vinum, & eius usus: neque seorsum uendi potest vinum, & seorsum quod bibi possit: & simile est in aliis huiusmodi. Et hoc manifestum erat in littera dicente, non quod sint idem, sed quod non debet seorsum computari usus rei a seipso. Secunda autem, quoniam auctor non facit duas rationes, ut obiciens interpretatur: sed una, & sub illa uisus in rebus, quantum usus est consumptio, substantia, quod pecunia sicut principale sui usus est talis res, sicut cuius usus est consumptio. Et probatur hoc, quia principalis usus eius est expendi in commutationibus, secundum Aristotelem. Unde patet rationem littere solidam efficacemque manere.

In responsione ad secundum, & tertium, aduertit, quod stando infra terminos iuris diuini, & naturalis, licet sit condere leges permissiuas usurarum, non propter lucrum principum, quod ab usurariis percipiunt, quia hoc est participare in crimine, sed propter uitandum malum, puta furta, &c. Quemadmodum licitum est condere leges permissiuas meretricum propter uitanda adulteria, nec huiusmodi leges sunt iniuste. Unde in littera dicitur, quod lex Moyfi fuit talis, quæ constat non esse iniusta: sed nota, quod aliud est condere legem, quod usura possit imponi fieri, & aliud quod usura non possit repeti. Stat enim esse primam legem sine secunda, quod scilicet usurarius non possit a laico iudice puniri.

3. di. 37. artic. 6. Et mal. q. 13. artic. 4. Et quod. 3. artic. 19. Et opul. 73. q. 4. & 15.